Umami

De titel van het gedicht is 'Umami'. Het woord 'umami' is afkomstig van het Japanse woord *umai*, vrij vertaald: de smaak van de heerlijkheid. Het is de vijfde basissmaak naast zoet, zuur, zout en bitter. De smaak van iets dat doet verlangen naar meer. Een lekker begin van een gedicht dus.

We lepelen de soep naar binnen.
Boven de tafel hangt een wolk.
In de wolk woont een vriendelijk skelet.

Intrigerende eerste strofe! We zitten in een huiselijke setting (er wordt soep gegeten), maar toch niet helemaal want er hangt een wolk boven de tafel, en in die wolk woont een vriendelijk skelet. Hoe moet ik dat lezen? Hangt de dood in de kamer? Is de dood vriendelijk? Wordt er uitgekeken naar de dood?

Hij werd niet uitgenodigd, maar toch
komt hij elke dag langs, zo rond lunchtijd,
's avonds, of net voor het ontbijt.

Als we verdergaan met het skelet als metafoor voor de dood zie ik bij de tweede strofe iemand voor me die de dood vreest, hem steeds dichter ziet komen of in ieder geval elke dag herinnerd wordt aan het sterven van iemand anders.

We proberen hem niet aan te kijken
maar hij vecht om onze aandacht.
Zijn ogen blozende granaatappelpitten,
zijn tong een geroosterde aubergine,
zijn mond een beloftevolle o.

Het skelet dat in de wolk woont heeft gelaatstrekken die met etenswaren worden vergeleken. Glanzend dieproze sappige ogen, een vuile, lederen tong. De mond heeft de vorm van een o: is het skelet verwonderd? Maar: een skelet met ogen, een tong en een mond? Zijn dat niet net de delen van een lichaam die vergaan wanneer een lichaam tot skelet verwordt? Hier duikt het gedicht de verbeelding in, wordt de realistische setting echt achterwege gelaten.

Hij opent zijn borst als een keukenkast,
toont een betegelde tunnel naar zijn binnenkant,
naar joúw binnenkant, naar de maag
van een vermoeide maatschappij. Hij gidst ons
door een gang waar echo's heen en weer kaatsen,
als pollepels op zoek naar herkenning en hespenworst,
toont ons een lange kronkelende weg
door een stad, een woud, een woestijn,
een weg die ons naar het hart van een kookboek
zal voeren, daar waar alles voorradig
en umami zal zijn.

In de vierde strofe neemt het skelet de vorm aan van een metafoor voor de samenleving, en voor onszelf: we kijken naar binnen, recht de maag in, we zijn vermoeid, we hebben honger.

Er wordt een reis gemaakt, een innerlijke reis door een lichaam waarin echo's weerkaatsen, woorden, boodschappen, meningen, maar we zijn in beweging: we gaan door een stad, een woud, een woestijn, we leren bij, we maken dingen mee, we vinden het hart van een kookboek. Ik moest hier aan *The Hero's Journey* van Campbell denken: de innerlijke reis en de avonturen in de buitenwereld vloeien samen, hebben impact op elkaar. Er is een eindpunt: een land van melk en honing. 'Alles voorradig en umami', dat klinkt behoorlijk hemels.

In je ergste nachtmerries voel je het voor je het ziet:
het gerommel, het ruisen, een tsunami van olie rijst op in je hoofd
en kantelt. Een lachende oven, een maag als een vuist
en een vork als een vonk, als een vraag,
als een val in het duister.

Maar dan keert het om, abrupt. 'In je ergste nachtmerries': we duiken de diepte in.

Bij gerommel denk ik aan honger, maar ook aan geruzie en conflict. Ruisen is hevige wind, iets beangstigends van buitenaf. En dan 'een tsunami van olie rijst op je in hoofd': dat klinkt heel eng, een hoofd vol stijgende olie. Ik denk aan de meeuwen die op zee in olie verdrinken en ik voel de olie bijna in mijn eigen hoofd klotsen. Een krachtig horrorbeeld.

Lachende oven vind ik ook onheilspellend: ik denk meteen aan Hans en Grietje en aan Sylvia Plath: het gaat niet goed aflopen.

Tot slot: de maag is verkrampt als een vuist en de vork vonkt maar ik zie eerder het begin van een groot gevaarlijk vuur dan een vonk hoop. Er komt een vraag, een belangrijke vraag, maar er is geen antwoord, nee, er is alleen een val in het duister.

Boeiend, boeiend gedicht! Maar wat heeft Tijl ons hiermee willen vertellen? Er is een skelet dat zonder uitnodiging steeds weer op bezoek komt, om aandacht vraagt en die ook krijgt: hij slaagt erin 'ons' (wie dat ook mogen zijn) mee te nemen op een reis met een heerlijke, umami bestemming. Maar... was het een valstrik? Was de 'vriendelijk' van het begin maar schijn en heeft het skelet ons naar een Luilekkerland geleid om ons de dood in te drijven? Spiegelt dit gedicht onze onverzadigbaarheid? Is het zelfkritiek? Staren we ons blind op ons eigen genot, met verschrikkelijke gevolgen?Dat is mijn lezing van dit gedicht, maar denkt u er vooral het uwe van.